

מקור המהרה

ל"ב), וש"ת דברי יוסף למחר"י אירגם ז"ל סי' ס"ד, ומצאתי התשובות האלו ערוכות (שם בס' טה"ש דף פ"ד ודף ק"ג), ודעת הדברי יוסף דכיון שכל איסור רחיצה בחמין שהוחמו מע"ש הוא רק גזירה ולא שבות כש"כ הרי"ף פ"ב דביצה בשם גאון, א"כ במקום מצוה דטבילה י"ל דהתירו וגם במקום צערא דגופא דטבילה בצונן יש להתיר, וע"ש דמקשה מד' תשובת רה"ג שהעתקנו לעיל סק"ט דלא התיר לטחור עצמו לתפלה, והנה לפמש"כ לעיל סק"ט נראה לחלק בין רחיצת ט"ק דאיירי בתשובת רה"ג לטבילה במקוה ונשאר קיים ההיתר לגבי טבילה, ובש"ת בית יהודה מתיר ג"כ הטבילה לנשים משום דלא גזרו רק בדרך רחיצה ולא כשכוונתו לטהר, אבל לענין גדר איסור רחיצה בחמין ס"ל דהוי כשאר שבות ע"ש, ונ"מ בין טעמי ההיתר לענין טבילת בע"ק די"ל דהוי בכלל טבילה ולא רחיצה אבל עדיין אין ראיה להתיר מטעם מצוה דלא חשיב מצוה כטבילת נשים דהוי כעין חיוב אבל טב"ע הוי בזמננו רק מדת חסידות, נואם קבל ע"ע חומר התקנה יש מקום לדון דהוי כחיוב בזמן חז"ל כמו שכתבנו לעיל בס' ב' ובחלק א' סי' ט"ז.

ב. ובמ"ב סי' שכ"ז סק"ז בשער הציון שם סק"ה מתיר לסמוך בשעת הדחק על הקרבן נתנאל דליכא גזירת מרחץ בטבילה, וכיון דהק"נ איירי בטבילת נשים עדיין אין ראיה מה דעתו לגבי טבילת אנשים ולא ידענו טעמו של הק"נ (ועי' מש"כ לעיל סק"ט בשם הנוב"י), ולענין טבילת תוס' קדושה לאנשים הרי בלא"ה דעת המ"ב להחמיר שלא לטבול כלל בשבת וכמש"כ כבר לעיל סק"ד, וכש"כ בנ"ד דמקוה חמה דל"ה שעת הדחק להקל.

וצ"ב בדברי המ"ב דמקשה בשעה"צ סק"ה ממש"כ בסעי' ד' דמים שהופשרו בשבת אין לרהוץ בהם וכ' לסמוך על ק"נ לגבי טבילה דל"ה כרחיצה וא"כ נסמוך גם בחמין ממש דהרי היתר הק"נ בכל גווני כמבואר בדבריו וכן בנוב"י, וכפי הנראה סומך רק בצירוף שהם פושרין, וצ"ע דהרי מציין שם שו"ת נוב"י מה"ת סי' כ"ד שכ' להדיא דס"ל שלא נאסר פושרין מעולם ומה שכתוב שאסור להשתטף בצונן ולהתחמם כנגד המדורה (שזה הדין בס' שכ"ז סעי' ד') מפני שמפשיר מים שעליו ויש ע"ז גזירת רחיצה ה"ט מפני דיושב ומתחמם כנגד המדורה עם המים שעליו דומה לרחיצה בחמין ע"ש ולפ"ז ל"ק קושייתו, ואולי מה"ט כ' קשה קצת דלא בריר ליה האי היתר רק בצירוף דרק טובל

ולא רוחץ, ונראה דהמ"ב לא רצה להתיר לרחיצה פושרין דיש חולקין על היתר זה וכדמוכח פשטות דברי השו"ע בס' ד' ומתיר רק בצירוף הק"נ דמתיר לטבילה כש"כ בשעה"צ סק"ה, וגם לא רצה להתיר חמין גמורים בטבילה גם לטבילת נשים רק בצירוף היתר דפושרין שהוא דעת הנוב"י ולכן מציין במ"ב סק"ז ד' ק"נ וגם נוב"י, ודו"ק. וכ"כ להדיא בחכמת אדם סי' קכ"ב דאין להתיר טבילת נשים בשבת רק בפושרין. ואפי' ביו"ט שיש טעם להקל דרוב הפוסקים מתירין רחיצת כל גופו בחמין שהוחמו מעיו"ט כמבואר במ"ב סי' תקי"א (ס"ק י"ח) מ"מ חרמ"א אוסר וכ' המ"ב (שם ס"ק י"ט) דאשה שחל טבילתה ביו"ט אסורה לטבול במקוה של חמין ורק בפושרין מותרת ע"ש.

ג. וכתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' מ"ד) דמעיקר הדין החלכה כשיטת הפוסקים דגם טבילה לנשים בחמין לא היה לנו להתיר ודלא כק"נ, ואח"כ מבאר דעת הק"נ להתיר מתרי טעמא הן משום מצוה והן משום דל"ה כגזירת דרחיצה אם עשה לצורך טבילה, ומסיק דלצורך טבילת אנשים מי שאפשר לו בודאי עליו לחוש שלא יטבול בחמין וכש"כ בקיץ שאינו קר, ומי שא"א לו ויתבטל מטבילת עזרא אין בידנו להעמיד הדת על תלה לאסרו לטבול, ולנשים יש מקום יותר להקל בחמין וגם להם יש להדר א"א בפושרין, ע"ש ובס' שיעורי שבט הלוי על ח' נדה סי' קצ"ז מש"כ.

* ומדבריו למדנו שלגבי תוספת קדושה חיה מן הראוי בודאי לתפוס יותר החומרא שלא יטבול אם אין לו פושרין מלחקל ולטבול בחמין, ואדרבא יש תוספת קדושה במה שמקיים החלכה ושומר שבת כהלכתו ע"פ תקנות חז"ל, אבל מי שנמשך אחרי ההרגש לא ישלוט ברוחו שלא לטבול ולעזוב ההרגל ומנהג תוספת מהרה ולכן אין למחות בהם, וכדברים האלו כ' בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' תקכ"ז) דיש להתיר גזירת חמין דלא הוי שבות משום מצות טב"ע אבל משום תוספת קדושה אין להתיר לכתחלה אבל אין למחות במי שנוהג היתר בזה ע"ש [נ"ב הגה מבני שיחי' - האם להתיר הטבילה ביוחכ"פ למי שאינו מיושב בדעתו יותר קל מלהתיר הטבילה בחמין בשבת למי שרגיל כל ימיו בטבילה, (ולחלן סעי' י"ד כתוב היתר בזה ע"ש), וידעתי שיש לחלק דביוחכ"פ איירי בטבילה המחוייבת בזמן שנהגה תקנה אפ"ה נראה דמאחר ועיקר

מקור הטהרה

החיתור ביוהכ"פ הוא משום שמאחר שאינו מיושב בדעתו להתפלל כראוי ביום התפילה א"כ גם בשבת יש לנטות לדעת המתירין לטבול בחמין ולסמוך עליהם למי שרגיל בטבילה בכל יום ומורגש בנפשו כשאינו טובל ואינו מצוי לו מקוה מי פושרין, ע"כ הערת בני הרש"ר נ"י. הנה הדמיון ליוהכ"פ דמי שאינו מיושב בדעתו שאנו מצדדין להקל לטבול לקריו להלן סעי' ו"ד אינו נכון, מפני שלא התרנו איסור כדי להיות מיושב בתפלתו אלא הטעם דרחיצה כדי ליישב הדעת לא נחשב רחיצה של תענוג כאשר ענין תחינה משרים להלן ס"ק כ"ח, ועוד מצורף לזה הרבה שיטות ראשונים המתירין טבילה בע"ק גם בזה"ז ביוהכ"פ דל"ה רחיצה של תענוג כמו שהארכנו בס"ק ז"ך להלן ע"ש, ופשוט דכל החיתורים האלו אינם שייכים לטבילה בחמין שגדולי הפוסקים נתחבטו היאך להתיר טבילה בפושרין לנשים או שיטבלו ביה"ש כאשר היה נוהג למצות טבילה דאורייתא, ומי יגלה עפר מעיני רבותינו הפוסקים שפלפלו בענין הטבילה בחמין לנשים לראות הקולות שנהגו היום בלי נקיפת מצפון בשעה שאפשר לתקן מקוה של פושרין, וגם לפעמים מצויה לפניו ובכל זאת הרוצה לקיים את הרגלו לטבול בשבת יכנס דוקא במקוה חמה ויתעדן בה ויתלה עצמו בחסידות שאינה אמיתית, ודי בהערה זו

ד. ומש"כ שלא ישהה שם יותר מכדי טבילה כן כתב באבני נזר שם, וכ' דמי שיוכל למחות ע"ז חייב למחות דהוי איסור גמור שגזרו חכמים על הרחיצה, ונראה לפ"ז דגם בלי שהיית אין לשפשף א"ע להעביר זיעה ולכלוך וכיו"ב (וגם אם מתכוין להעביר רחיצה לא יעשה כן) דזה נחשב רחיצה בחמין ואינו שייך לטבילה דאינה דרך שפשוף, ואע"פ שכתב בשו"ע סי' שכ"ז ס"א דמותר לרחוץ אבר א' או כמה אברים בחמין שהוחמו מערב שבת כל שאינו רוחץ כל גופו, שאני הכא כיון שנכנס כולו למים וגם משפשף עצמו נראה כרוחץ ולא כטובל ומה שטובל אח"כ ג"כ נראה שהוא ענין נוסף על רחיצתו ואין להתיר שפשוף אבריו כשהוא תוך המים, ומה שמצינו שהותר לשפשף אם ראה קרי כדי לרחוץ עצמו מן הקרי (כדאיתא בה' יוה"כ סי' תרי"ג) איירי ברוחץ האברים המלוכלכים בלבד ולא כשעומד בתוך המים דהרי אסור לטבול ביוהכ"פ כמבואר שם, ואמנם כן מצינו בלשון הרי"ף סוף יומא שכ' "ואם מבערב שהוא ליל יוהכ"פ רואה קרי כשיורד לטבול ביום ישפשף בידו על מקום שנפל

בו הקרי" ומשמע שמשפשף בשעת טבילה במקוה, וכו"מ אין הכרח לזה די"ל שצריך לשפשף לפני שנכנס למקוה וקמ"ל דצריך להסיר החציצה לפני שטובל וכדפירש התוס' ושנים שם, ועוד גם אם משפשף כשיורד לטבול ביוהכ"פ כשנהגה התקנה הרי הוא טובל בצונן ולא בחמין, וז"פ. * ת. ודע דגם בטובל בפושרין וצונן יש לזהר שלא ישהה במקוה ושלא ישפשף אבריו במים דהרי קבלנו עלינו מנהג לאסור הרחיצה כמבואר במ"ב סי' שכ"ז ס"ק כ"א, ובענין שיעור חמין ופושרין נסתפקו האחרונים דיש סוברין דפושרין מקרי כשמפני חציצה אבל לא שירגיש חמימות, ויש סוברים דפושרין כמשמעו שאינו חם כפי שרגילין רוב בני"א לרחוץ בחמין ואע"פ שמורגש קצת חמימות לא גזרו ע"ז שאין דרך רחיצה בכך (ומיתו דעת הבית מאיר להחמיר לטבול בצונן בלי שום מים חמין גם המפנין צינה שמא יבא להחם מים להפנין חצינה), וי"א דאם למטה חמים קרים אע"פ שלמעלה הם חמין ג"כ אין דרך רחיצה בכך, ונראה דמי שקשה לו לטבול בצונן או כעין צונן יכול להקל כשאין חמים חמין כדרך שרגילין לרחוץ בהם.

והנה יש עוד הרבה חששות בענין חימום המקוה שבשכיל חרבים מקילין וסומכים על כל צד קולא וקשה למחות ולהעמיד הדברים כהלכה, ומי שזקוק לטבילה ואין לו אפשרות אחרת לטבול נראה דיכנס לטבילה אחת או שתיים ויצא מיד ולא יכוין כלל ליהנות מן הרחיצה ויהיה בגדר לא אפשר ולא קמכוין וכולי האי ואולי ינצל מן החששות של גזירת איסורי שבת, ואכמ"ל בפרטי ה' שבת כי לא נוסד זה החיבור על ה' שבת ולא באתי לידי מדה זו להכריע בהלכות שכבר דנו הרבה בזה הפוסקים בדורות הקודמים ובזמננו, והרוצה לשמור שבת כהלכתו בלי חיתורים (כמו שפי' הח"ח ז"ל בספרו שם עולם ח"א פ"ב ע"ש) יסייעוהו מן השמים שיוכל ג"כ לטהר עצמו כהלכה, ופשוט דשמירת שבת בהידור מטהר ומקדש יותר מטבילת מקוה אלא שענין הטבילה מורגש יותר לחוש האדם שמרגיש גופו ג"כ שנמטהר, ושמירת שבת שהן הררים התלויים בשערה כדאיתא בחגיגה (י). לא ירגיש האדם כ"כ כחו הגדול ולכן לבו נוטה לסמוך בקל על כל מיני חיתורים ולימודי זכות, וחבא לטהר עצמו באמת מסייעין לו מן השמים שיקיים שניהם כראוי. ועיין היטב להלן ח"ג סי' ח' כמה עניני